

Јелена З. Пламенац
Универзитет у Београду
Правни факултет у Београду
jelena.plamenac@vp.rs
ORCID ID: 0009-0004-0322-922X

ЗНАЧАЈ УТВРЂИВАЊА ЧИЊЕНИЦЕ ПОСТОЈАЊА БРАКА ПРИЛИКОМ СТИЦАЊА АКЦИЈА И УДЕЛА

Сажетак: Циљ рада је да укаже да коришћење пошеницијала које дигитално доба супружа, а које се може постојати кроз измене прописа у области стицања акција и удела у привредним друштвима у вези са заједничком имовином супружника, у будућности може допринети превазилажењу правних недоумица и празнина које су у овој области уочене у пракси. Кроз рад ће бити приказане одредбе породичној и компанијској законодавства Републике Србије у мери која је неопходна да би се чиниоцима приближили проблеми у шумаћењу који су актуелни у судској пракси Републике Србије, али и у државама из окружења – Црној Гори, Хрватској, Словенији и Босни и Херцеговини, уз *de lege ferenda* предлој њиховој превазилажења кроз дигитализацију.

Кључне речи: брак, заједничка имовина супружника, деоба заједничке имовине супружника, привредно друштво, удео у привредном друштву.

А. УВОД

Радам се жели указати у којој мери је од значаја чињеница да породичноправни и компанијскоправни прописи у Републици Србији и државама из окружења не уређују ситуацију у којој се удео у привредном друштву стиче на основу улагања у привредно друштво имовине која представља заједничку имовину супружника, те какве недоумице услед тога настају у судској пракси. Циљ рада је да се након приказивања значаја уоченог проблема, анализира у којој мери би провера одређених чињеница од стране јавних бележника приликом предузимања правног посла који представља основ за стицање удела, односно акција у привредном друштву, те аутоматско, елек-

тронско евидентирање и централизована размена тих података између јавних бележника, Агенције за привредне регистре и Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности, у будућности допринела већој правној сигурности у овој области.

Породично законодавство Републике Србије дефинише заједничку имовину као имовину коју су супружници¹ стекли радом, током трајања заједнице живота у браку (Породични закон – ПЗ, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 18/2005, 72/2011 и 6/2015), а у заједничку имовину улазе и приходи из заједничке имовине, и то како они који су резултат рада, тако и они које заједничка имовина даје без икаквог рада, приходи од посебне имовине² који су остварени радом супружника, те ствари набављене из заједничке имовине, по принципу реалне суброгације³. Заједничком имовином супружници управљају и располажу заједнички и споразумно, а сматра се да послове редовног управљања супружник увек предузима уз сагласност другог супружника. Супружници имају право да споразумно или судским путем изврше деобу заједничке имовине, односно имају право да утврде сувласнички тј. суповерилачки удео сваког супружника у заједничкој имовини, при чему постоји оборива законска претпоставка да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки. Међутим, када је у питању деоба заједничке имовине супружника која за свој предмет има удео, односно акције у привредном друштву, било да је у питању споразумна или судска деоба, у пракси је уочен сукоб прописа породичног и компанијског законодавства, те је деоба удела, односно акција у привредном друштву чији је регистровани, уписани власник један од супружника предмет различитих тумачења у поступку деобе заједничке имовине супружника. Нарочито интересантна је чињеница да је описани сукоб прописа присутан и у законодавствима Црне Горе, Хрватске, Босне и Херцеговине и Словеније, при чему су законска решења јако слична – готово идентична, а судска пракса значајно различита у свакој од наведених држава.

Кроз рад ће бити дат приказ приступа домаћих судова, будући да обим рада не дозвољава детаљну анализу упоредноправних прописа и судских одлука, те ће релевантне одредбе и одлуке бити приказане само у мери у којој је то неопходно како би се указало на значај и присутност изложеног проблема. Тако, за прописе у Црној Гори можемо рећи да су садржински

¹ На имовинске односе ванбрачних партнера сходно се примењују одредбе ПЗ о имовинским односима супружника, те за потребе овог рада појмом супружника обухваћен и ванбрачни партнер, сем уколико је то изричито наглашено.

² Посебну имовину чини имовина коју је супружник стекао пре склапања брака, као и имовина коју је супружник стекао током брака деобом заједничке имовине, односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључиво права.

³ Марија Драшкић, *Породично право и права деце*, Београд 2015, 388.

идентични прописима у Србији који регулишу ову материју⁴, укључујући и приступ црногорских судова усмерен на њихово тумачење⁵.

Са друге стране, у Хрватској и Словенији, за разлику од Србије и Црне Горе, правна теорија и судска пракса су на становишту да се може утврдити да су удео у привредном друштву и акције предмет *брачне стечевине*. Напомињем да је сходно породичноправном законодавству ових држава, брачна стечевина она имовина коју су супружници стекли радом за време трајања брачне заједнице или која потиче од те имовине, при чему се супружници у једнаким деловима сматрају сувласницима брачне стечевине, што брачну стечевину битно разликује од заједничке имовине у Србији, где супружници нису сувласници, већ заједничари на имовини стеченој радом током трајања заједнице живота у браку. Из описаног разлога, појам брачна стечевина није замењен одговарајућим називом из српског језика, будући да је у питању институт који не постоји у домаћем законодавству. Међутим, иако се у овим државама за удео, односно акције може утврдити да су предмет брачне стечевине, не постоји сагласност по питању тога како поступити у погледу свих оних питања која услед тога остају нерегулисана (заштита трећих лица која се поуздају у податке уписане у регистар, тренутак од кога ће нерегистрованој супружници бити признато својство члана друштва, судбина правних послова који су предузети у међувремену и слично). Наиме, у судској пракси ових држава се јављају додатни проблеми по питању заштите и остваривања чланских права супружника који је по основу брачне стечевине стекао удео, односно акције у привредном друштву, а који није био уписан као члан привредног друштва, односно имао акција у одговарајућем регистру.

Када је у питању Босна и Херцеговина, сложена структура федерације, односно постојање различитих прописа који уређују статус заједничке имовине супружника и брачне стечевине, те прописа који уређују статус привредних друштава и јавнобележничку делатност на територији државе, ентитета и Брчко дистрикта узрокује велика неслагања и недоречености у свим сферама њихове примене⁶. Међутим, у овој конкретној материји, став судске праксе потпуно је супротан ставу домаћих судова (иако су законска решења

⁴ Упоредити Породични закон (*Службени лист РЦГ*, бр. 1/2007 и *Службени лист ЦГ*, бр. 53/2016 и 76/2020) – чл. 285 – 306 са домаћим ПЗ чл. 171 – 191 и Закон о привредним друштвима (*Службени лист ЦГ*, бр. 65/2020 и 146/2021) са домаћим Законом о привредним друштвима – ЗПД (*Службени лист Републике Србије* бр. 6/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021).

⁵ Видети Пресуду Врховног суда Црне Горе Рев. 711/2013 од дана 1.10.2015.

⁶ Мирела Чокић Џинић, Едиса Софтић, „Нотаријат у праву привредних друштава Босне и Херцеговине и његова компарација са нотаријатом земаља германског подручја“, *Страни њравни живои*, број 3/2019, 119 – 137 и Амела Хасић Имамовић, „Брачна стечевина у породичном законодавству у Босни и Херцеговини“, *Анали Правној факултету*, Универзитет у Зеници, број 21, 2011, 289 – 307.

јако слична), а огледа се у чињеници да удео у привредном друштву, односно акције, могу бити предмет заједничке имовине супружника или брачне стечевине⁷.

Из свега наведеног, изведен је закључак да је питање заједничке имовине супружника на уделу и акцијама привредног друштва изузетно актуелно и значајно. Чак и онда када судска пракса заузме став да акције и удео могу бити предмет заједничке имовине супружника, остаје неуједначено и недоречено решење које се односи на регулисање свих правних последица до којих доводи признање заједничке својине супружника на уделу и акцијама, што је предмет посебног истраживања од стране аутора. У складу са тим, циљ рада је ограничен на то да укаже на значај проблема, а посебно на чињеницу да постоји већ успостављени механизам који би се у домаћем законодавству могао употребити за његово превазилажење и постизање веће правне сигурности. Укратко, циљ је да се прикаже да предузимање правног посла који представља правни основ за стицање права својине на непокретности има доста сличности са предузимањем правног посла који представља правни основ за стицање акција и удела, те да би увођење истих овлашћења и дужности јавних бележника приликом предузимања обе врсте описаних правних послова могло бити *de lege ferenda* решење за Србију.

Б. ТУМАЧЕЊЕ КОЈЕ ЈЕ ДАЛА СУДСКА ПРАКСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Јединствен став судова у Србији је да се тужбени захтев једног супружника не може односити на утврђивање да је удео другог супружника, који је пред Агенцијом за привредне регистре уписан као власник удела у привредном друштву⁸, предмет заједничке имовине супружника. Образложење таквог става је да лице може постати члан привредног друштва⁹ само на начин предвиђен одредбама прописа који се односи на привредна друштва (ЗПД), тј. да се такав статус не може стећи преко улога који је супружник унео у друштво из заједничке имовине супружника¹⁰. На такав начин, судови у

⁷ Видети пресуду Врховног суда Босне и Херцеговине 65 0 П 039576 16 Рев од 1.11.2016.

⁸ У судској пракси у Републици Србији још увек нема судске пресуде која се односи на утврђивање да ли су акције чији је уписани власник један од супружника предмет заједничке имовине супружника, већ је предмет досадашњих поступака било утврђивања права на уделу у привредном друштву, основаном у правној форми друштва с ограниченом одговорношћу.

⁹ Кроз рад су заједничким називом члан друштва означени ортаци, комплементари, командитори, чланови друштва с ограниченом одговорношћу и акционари, у складу са чл. 9 ст. 2 ЗПД.

¹⁰ Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије Рев 1549/2021 од 22.4.2021; Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије Рев 200/2014 од 29.12.2015; Пресуда

пракси удео у привредном друштву, као објекат права својине, који може бити стечен улагањем заједничке имовине супружника, *a priori* изузимају из режима заједничке имовине супружника, чиме се нарушава принцип реалне суброгације. Овакво тумачење отвара простор за злоупотребе од стране супружника, с обзиром на то да супружник има могућност да имовину која се налази у законском режиму заједничке имовине „претвори“ у своју посебну имовину кроз оснивање привредног друштва, или стицање чланства у већ постојећем привредном друштву, заобилазећи одредбе ПЗ. Након уношења улога у привредно друштво, тај улог сходно ЗПД постаје имовина друштва, те је правно и логички јасна и недвосмислена последица да супружници неће моћи да потражују улог од друштва, без обзира на то да ли је улог представљао предмет заједничке имовине. Ово наглашавам из разлога што се чињеница да је улог по уношењу постао имовина привредног друштва даје као образложење домаћих судских пресуда, иако циљ до сада покренутих судских поступака није ни било остваривање права супружника на улогу, већ на уделу који је стечен у замену за унети, односно уплаћени улог. Таква околност наводи на закључак да домаћи судови у поступцима који за предмет имају приказану проблематику избегавају да уђу у суштину проблема, већ проналазе решења којима ће „заобићи“ одлучивање о томе да ли је удео у привредном друштву предмет заједничке имовине супружника. Иако је лични став аутора да је овакво поступање судова *contra legem* и противно духу домаћег правног поретка, ни на који начин се не сме занемарити значај сложености правних питања како би требало даље поступати уколико би се утврдило да је удео предмет заједничке имовине супружника, иако је само једно лице уписано као власник удела. Јасно је да би судска пресуда која би потенцијално утврдила постојање власништва над уделом, односно акцијом више лица него што је могло бити познато на основу података који су евидентирани у јавно доступним регистрима довела до још компликованијих судских поступака и нарушавања правне сигурности (што је случај у судској пракси држава из окружења), све док се не осмисли систем који ће регулисати све правне последице такве околности. Утисак је да домаћи судови одбијају да одлучују о томе да ли је удео у привредном друштву предмет заједничке имовине супружника, те оног супружника који је поднео тужбени захтев упућују да поднесе облигационоправни захтев према другом супружнику и потражи вредност која је унета на име улога у привредно друштво, у мери у којој сматра да му припада. Правне и логичке недоследности оваквог става су већ на први поглед очигледне, а детаљнија анализа њихових узрока и последица превазилази циљ и обим овог рада. На овом месту, основна

Апелационог суда у Новом Саду Гж 3662/2019 од 3.10.2019; Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж 249/2016 од 9.12.2016.

жеља је да се укаже да проблем (укључујући и све његове последице) може да се предупреди, кроз коришћење потенцијала дигитализације и већ успостављених овлашћења и дужности јавних бележника која се примењују приликом предузимања јавнобележничке овере у форми солемнизације исправе.

Уколико би се дужности и овлашћења јавног бележника која постоје приликом солемнизације исправе¹¹ примењивала и приликом предузимања правних послова који су правни основ за стицање удела, односно акција у привредном друштву, одмах приликом стицања удела и акција било би утврђено да ли улазе у заједничку имовину супружника или посебну имовину једног од њих, што би унапред предупредило одређени број спорова чији је предмет деоба заједничке имовине супружника, а који ће за предмет потенцијално имати и деобу заједничке имовине супружника на уделу и акцијама¹². Уколико се таква овлашћења и дужности јавних бележника употпуне и успостављањем електронске евиденције и централизоване, аутоматске размене података међу државним органима и имаоцима јавних овлашћења, што су у овом случају поред јавних бележника, Агенција за привредне регистре Републике Србије (АПР) и Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности Републике Србије (ЦРХОВ), проблем недоречености да ли су удео и акције који су стечени радом, током трајања заједнице живота у браку погодни да буду предмет заједничке имовине супружника, биће унапред решен.

В. СТИЦАЊЕ АКЦИЈА, ОДНОСНО УДЕЛА У ПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ И СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИ СРЕДСТВИМА ИЗ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ СУПРУЖНИКЕ – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ

Ради потпунијег разумевања шта је *ratio* предлога који је предмет обраде, важно је уочити сличности и разлике између стицања права својине на непокретности и стицања удела, односно акција у привредном друштву средствима из заједничке имовине супружника. Сходно прописима о својинскоправним односима и прописима који уређују пренос права својине на непокретности у Републици Србији¹³, право својине на непокретности стиче

¹¹ Детаљније видети код: Дејан Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014, 229–238.

¹² Судска пракса у Хрватској и Словенији знатно је богатија од судске праксе у Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини у овој области, имајући у обзир број судских пресуда које су обрадили З. Јелинић, Д. Храбар, Т. Јакупак и Г. Дугар.

¹³ Закон о основама својинскоправних односа – ЗОСПО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 6/80 и 36/90, *Службени лист СРЈ* бр. 29/96 и *Службени гласник Републике Србије* бр. 115/2005

се на формалан начин тј. на основу пуноважног правног посла (*iustus titulus*) уз упис права својине у одговарајући регистар о непокретностима и правима на њима (*modus acquirendi*). Уколико би један од супружника предузео пуноважан правни посао ради стицања права својине на непокретности, те извршио упис права својине на непокретности на своје име, ни уколико би купопродајна цена непокретности била исплаћена средствима из заједничке имовине супружника, други супружник се не би могао сматрати власником тако стечене непокретности, да није одредбе породичног законодавства која спречава описану ситуацију. Наиме, чл. 176 ПЗ садржи правну претпоставку сходно којој се сматра да је упис права својине у јавни регистар права на непокретностима извршен на име оба супружника и када је извршен на име само једног од њих, осим ако након уписа није закључен писмени споразум супружника о деоби заједничке имовине, односно брачни уговор, или је о правима супружника на непокретности одлучивао суд. На основу цитиране одредбе може се закључити да је законодавац увидео да би без изричитог регулисања овакве ситуације, супружник који формално није учествовао у куповини непокретности, те који није уписан као власник непокретности у јавне регистре о непокретностима, био онемогућен у остваривању права да потражује утврђивање свог удела права својине на непокретности стеченој из заједничке имовине супружника. Прописи који се односе на дужности јавног бележника приликом предузимања правног посла који представља основ за стицање права својине на непокретности, као и прописи који регулишу упис права својине на непокретности у јавне књиге, садрже низ одредаба које су усклађене са цитираном одредбом породичног законодавства и чијом применом се постиже пуна правна сигурност приликом стицања права својине на непокретности средствима из заједничке имовине супружника. Најпре, уговор о промету непокретности се закључује у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе. Приликом солемнизације, јавни бележник је, између осталог, дужан да објасни странкама смисао правног посла који предузимају, да укаже на последице тог правног посла, да испита да ли је правни посао дозвољен, односно да није у супротности са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима¹⁴. Уколико је купац непокретности у браку, јавни бележник у јавнобележничку клаузулу о потврђивању исправе уноси упозорење о томе да имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину сходно чл. 171 ПЗ, те да се имовина стечена током трајања заједнице живота у браку у надлежном катастру непокретности, у по-

и Закон о промету непокретности, *Службени гласник Републике Србије* бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015.

¹⁴ Закон о јавном бележништву, *Службени гласник Републике Србије* бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014, 93/2014, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.

ступку уписа од стране надлежне службе за катастар непокретности, уписује као заједничка својина у корист купца и његовог супружника, уколико купац и његов супружник не изјаве да се у конкретном случају ради о посебној имовини, односно сусвојини супружника¹⁵. Подаци о постојању брака, прибављају се из матичне књиге венчаних, преко Сервисне магистрале органа, у складу са прописима којима се уређује електронска управа¹⁶, а Правилником о вођењу посебне централизоване евиденције о уговорима о промету непокретности који су сачињени у облику јавнобележничког записа и уговорима о промету непокретности који су закључени у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе (*Службени гласник Републике Србије* бр. 105 /2020), предвиђено је вођење посебне централизоване евиденције о уговорима о промету непокретности, у електронском облику, уз евидентирање података који су прописани тим Правилником.

Сличност између стицања права својине на непокретности и стицања удела¹⁷ у привредном друштву огледа се у томе да је за стицање удела у привредном друштву такође потребан пуноважан правни основ стицања (*iustus titulus*), у форми одлуке, односно уговора о оснивању привредног друштва или уговора о преносу удела¹⁸, као и начин стицања (*modus acquirendi*) у виду уписа члана друштва пред Агенцијом за привредне регистре Републике Србије (АПР)¹⁹. АПР има својство правног лица и њој је поверено

¹⁵ Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова, *Службени гласник Републике Србије* бр. 41/2018, 95/2018, 31/2019 и 15/2020 – чл. 7 ст. 5 .

¹⁶ Закон о електронској управи, *Службени гласник Републике Србије* бр. 27 /2018.

¹⁷ Све што је кроз рад анализирано на примеру удела у привредном друштву, једнако се примењује и на акције нејавних акционарских друштава, јер се према ЗПД пренос акција у друштвима која нису јавна акционарска друштва врши на основу уговора који се закључује у писаној форми и оверава у складу са законом којим се уређује овера потписа. Код јавних акционарских друштава, пренос акција врши се у складу са законом којим се уређује тржиште капитала, без учешћа јавног бележника, те предлог измене прописа који се односе на стицање и пренос акција јавних акционарских друштава, услед своје обимности и сложености, није предмет обраде у овом раду. Ипак, целисходност предложених решења, огледа у чињеници да је укупан број привредних друштава која су обављала пословну активност у Републици Србији током 2021. године према податку Агенције за привредне регистре Републике Србије 133.255 друштава (податак преузет са линка: <https://www.apr.gov.rs/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D0%BA%D0%B5.4318.html?infold=134>), док је број јавних акционарских друштава у Републици Србији мањи од 250 (податак преузет са линка: https://www.belex.rs/trzista_i_hartije/trzista/open/akcije).

¹⁸ Пренос удела или акција путем наслеђа, као један од основа стицања који је предвиђен одредбама ЗПД неће бити предмет посебне обраде, будући да није од значаја за тему овог рада, из разлога што не задира у област заједничке имовине супружника, већ је сходно одредбама ПЗ неспорно да наслеђени су удео или акције у посебној имовини оног супружника који је тај удео, односно акције наследио.

¹⁹ Закон о Агенцији за привредне регистре (*Службени гласник Републике Србије* бр. 55/2004, 111/2009 и 99/2011).

да води законом утврђене регистре као јединствене, централизоване, електронске базе података и да обезбеђује електронску повезаност регистара и евиденција које води са другим регистрима, евиденцијама и базама података који се воде у Републици Србији и изван Републике Србије, те повезаност са другим корисницима услуга, путем телекомуникационе мреже или путем компјутерских медија. ЗПД је предвидео који подаци и документи који се односе на сваку од правних форми привредних друштава у Републици Србији појединачно (ортачко друштво, командитно друштво, друштво с ограниченом одговорношћу и акционарско друштво) морају бити предмет регистрације и ти подаци, односно документи се региструју код Агенције за привредне регистре, сагласно прописима који процесно уређују поступак регистрације²⁰.

Међутим, значајна разлика постоји у погледу форме предузимања правног посла који представља основ за стицање удела у привредном друштву, у односу на форму правног посла који представља основ за стицање права својине на непокретности. ЗПД предвиђа да се приликом оснивања привредног друштва потписи на оснивачком акту оверавају у складу са законом којом се уређује овера потписа, при чему оверу потписа на оснивачком акту, ако је реч о дигитализованом документу, може да замени квалификовани електронски потпис, односно квалификовани електронски печат лица које је овлашћено за оверу потписа, рукописа и преписа²¹, док оверу потписа, ако је реч о електронском документу, замењује квалификовани електронски потпис чланова друштва, осим ако то није у супротности са прописима којима се уређује промет непокретности. Код преноса удела у већ основаном привредном друштву, ЗПД је као основ преноса прописао писану форму уговора уз оверу потписа у складу са законом којом се уређује овера потписа, без могућности употребе квалификованог електронског потписа чланова друштва. Дакле, иако јавни бележник учествује у предузимању правног посла који представља основ за стицање удела у привредном друштву и акција у нејавном акционарском друштву (изузев код оснивања привредног друштва уз примену квалификованог електронског потписа чланова друштва), дужност јавног бележника је ограничена²² само на то да потврди да је подносилац

²⁰ Регистрација се обавља у складу са Законом о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре (*Службени гласник Републике Србије* бр. 99/2011, 83/2014, 31/2019 и 105/2021) и Правилником о садржини Регистра привредних субјеката и документацији потребној за регистрацију (*Службени гласник Републике Србије* бр. 42/2016).

²¹ Закон о оверавању потписа, рукописа и преписа, *Службени гласник Републике Србије* бр. 93/2014, 22/2015 и 87/2018.

²² Примера ради, јавни бележници у Немачкој су у складу са прописом који уређује право привредних друштава овлашћени да утврде чињенично стање, да странкама дају поуку о могућим последицама посла и да забележе резултате истраживања у исправе које имају снагу доказног материјала, а примена технологије омогућује електронску комуникацију

исправе која се оверава, а чији је идентитет јавни бележник претходно утврдио, у његовом присуству својеручно потписао поднету исправу, односно да је потпис који се већ налази на поднетој исправу признао за свој. Јавни бележник се приликом овере потписа упознаје са садржином поднете исправе само у мери која је неопходна за попуњавање уписника о оверама и потврдама и није одговоран за садржину поднете исправе, нити је дужан да утврђује да ли подносилац има право да потпише поднету исправу. У складу са тим, приликом предузимања правног посла који је основ за стицање удела у привредном друштву и акција у нејавном акционарском друштву, за разлику од правног посла који је основ за стицање права својине на непокретности, јавни бележник нема дужност провере да ли је лице које тај правни посао предузима у браку, нити се лице поучава о смислу и последицама правног посла који предузима, нема упозорења о томе да имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину, нити ће приликом уписа члана друштва пред Агенцијом за привредне регистре наведене чињенице бити предмет провере²³ и евидентирања²⁴.

У светлу свега изнетог, посебно је важно приметити да као улог у друштво може бити унета и непокретност, те по том основу стечен удео у привредном друштву. Уколико би лице које је у браку на име улога у привредно

у раду правосуђа, управе и јавних бележника са странкама (физичким и правним лицима), при чему је привредни регистар такође електронски, те захваљујући развијеној електронској структури, јавни бележници могу и регистровати привредна друштва, како то у свом раду анализирају Мирела Чокић Џинић и Едиса Софтић.

²³ У складу са начелом формалности, регистратор Агенције за привредне регистре доноси одлуке на основу чињеница из пријаве, приложених докумената и регистрованих података, без испитивања тачности чињеница из пријаве, веродостојности приложених докумената и правилности и законитости поступака у коме су документи донети.

²⁴ Удео и улог члана привредног друштва чине врсту података о друштву који се обавезно региструју, заједно са подацима о члановима и оснивачима. Код оснивања ортачког друштва и командитног друштва, између осталог, региструју се и уговор о оснивању са овереним потписима чланова друштва и документ о идентитету чланова друштва, а код друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва, оснивачки акт, који може имати форму одлуке или уговора о оснивању, са овереним потписима чланова друштва и документ о идентитету чланова друштва. Код регистрације уписа или промене чланова привредног друштва, уз пријаву уписа или промене члана у ортачком друштву, командитном друштву и друштву са ограниченом одговорношћу, прилажу се уговор о преносу удела са овереним потписима чланова друштва или акт који је основ за пренос удела или други правни акт, документ или исправа која представља основ за упис или промену, као и документ о идентитету новог члана друштва. Уколико је регистрациона пријава усвојена, регистровани податак, односно документ, одмах се објављује на интернет страници Агенције за привредне регистре. Када је у питању акционарско друштво, јединствену евиденцију акционара води Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности. У односу према акционарском друштву и трећим лицима акционаром се сматра лице које је као законити имаалац акције уписано у Централни регистар.

друштво желело да унесе непокретност, јавни бележник би имао дужност да провери да ли је непокретност стечена теретним правним послом, током трајања заједнице живота у браку, односно да ли та непокретност чини предмет заједничке имовине супружника. Форма овере правног посла који представља основ за стицање удела, односно акција у случају да се на име улога у друштво располаже непокретношћу, морала би бити солемнизација, будући да наведено предвиђа и ЗПД. Наиме, ЗПД предвиђа форму овере потписа приликом оснивања привредног друштва или накнадног приступања друштву „осим уколико њо није у сујројносџи са њројисима којима се уређује њромей њејокрејносџи“. Дакле, уколико се на име улога у привредно друштво уноси непокретност, те уколико се од стране јавног бележника утврди да она јесте предмет заједничке имовине супружника, сагласност другог супружника је неопходна за такав вид располагања, што не би био случај ни са једним другим предметом заједничке имовине. Парадоксално, могло би се догодити да се на име улога у привредно друштво унесе новчана средства много веће вредности него што је вредност непокретности, а да за такво располагање јавни бележник не би имао ни дужност ни овлашћење да утврђује да ли чине предмет заједничке имовине, нити да ли је лице које њима располаже у браку, те самим тим ни да затражи сагласност другог супружника за располагање.

Услед приказаних нелогичности, изведен је закључак да постоји потреба за другачијим регулисањем овог питања, чији *ratio* лежи у правној сигурности, како би се прописи ускладили на начин да се евидентира чињеница која је од значаја за имовинскоправне односе супружника, привредно друштво, његове чланове и трећа лица која ступају у правне односе са привредним друштвом. Наиме, с обзиром на околност да су брачни имовински односи посебни имовински односи, чије су особине условљене специфичношћу везе између титулара имовине²⁵, то њихова природа истовремено представља оправдање за посебним регулисањем одређених правних питања, какав би требало бити случај са стицањем удела и акција као предмета заједничке имовине супружника.

Г. ЗАКЉУЧАК

Узрок несавласности одредаба компанијског и породичног законодавства, који потом узрокује недоумице у судској пракси, налази се у томе што се приликом стицања статуса члана привредног друштва не утврђује да ли

²⁵ Гордана Ковачек-Станић, „Овлашћења јавног бележника у брачним/партнерским односима“, *Зборник Правној факултета Универзитета у Новом Саду*, бр. 2/2012, 87–101.

је лице које тај статус стиче у браку. Сходно компанијскоправним прописима, својство члана друштва стиче се даном регистрације власништва над уделом, односно дан уписа у Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности сматра се даном стицања акције²⁶. Супротно, тумачењем одредаба породичног законодавства, изводи се закључак да су акције, односно удео у привредном друштву, уколико је стечен средствима из заједничке имовине супружника, по самом закону постали предмет заједничке имовине супружника, независно од тога ко је уписани власник удела или акција. Наиме, према принципу реалне суброгације, када се заједничка имовина супружника уплаћује, односно уноси као улог у привредно друштво, у заједничку имовину супружника улази стечени удео у привредном друштву, на исти начин као када би један од супружника уз законски претпостављену, или изричиту сагласност другог супружника, средствима из заједничке имовине купио било коју другу покретну или непокретну ствар, односно право²⁷. На значај потребе да се унапред зна да ли су удео, односно акције предмет заједничке имовине супружника нарочито указује судска пракса држава из окружења (Хрватске, Словеније) које прихватају да удео и акције привредног друштва могу бити предмет брачне стечевине, али за сада нису пронашле решење како регулисати правне последице такве могућности. Примера ради, спорно је право на исплату добити, односно право на дивиденду оног супружника који није био уписани члан привредног друштва, а који је тај статус имао по самом закону, на основу породичноправних прописа. Такође, намеће се питање пуноважности располагања уделом у привредном друштву, односно акцијама, које је предузео регистровани члан привредног друштва, без сагласности другог супружника. Неопходно је да се утврде права, услови и могућности да нерегистровани супружник, члан привредног друштва, побија располагање уделом, односно акцијама, извршено од стране другог супружника, регистрованог члана привредног друштва, или да оствари право на накнаду штете од другог супружника. Спорна је и природа одговорности нерегистрованог члана привредног друштва у случају примене института пробијања правне личности, а нарочито одговорност тог супружника у случају друштва које има правну форму друштва лица²⁸, где постоји неограничена солидарна одговорност чланова.

Дакле, све и када би се променио став судске праксе у Србији и утврдило да удео и акције могу бити предмет заједничке имовине супружника, то би представљало тек врх леденог брега питања на која ће судска пракса у

²⁶ Опширније о конститутивности уписа у регистар привредних субјеката видети код: Мирко Васиљевић, *Компанијско право и право привредних друштава*, Београд, 2012.

²⁷ Слично и: Ненад Тешић, „О заједничкој имовини супружника“, *Правни живоић*, бр. 10/2006, Београд, 2006.

²⁸ Ортакчко друштво и статус комплементара код командног друштва.

будућности морати да даје одговор. Нужно је да прописи који регулишу имовинскоправне односе међу супружницима, као и прописи који се односе на привредна друштва иду у корак са сложеношћу односа који се у пракси јављају и који су неминовно подложни променама. Неопходност усклађивања прописа у циљу да породичноправне и компанијскоправне одредбе буду хармонизоване, већ су увиделе државе из окружења²⁹, али ни ове државе за сада нису извршиле измене прописа на начин да омогуће несметано одвијање правног промета, већ је на судској пракси да од случаја до случаја покуша да одговори на недоумице које су претходно описане.

Уколико би се, када је оснивач привредног друштва физичко лице³⁰, односно када удео у привредном друштву или акције нејавног акционарског друштва стиче физичко лице, проверавало да ли је то лице у браку³¹, значајно би се смањио обим питања која и у Србији и у државама из окружења тренутно утврђују судски органи, и то након што проблем већ настане. Када је у питању Србија, употребом успостављеног система Сервисне магистрале органа и по узору на прописе којима се уређује упис права својине на непокретности, приликом регистрације члана друштва пред АПР-ом и ЦРХОВ-ом, аутоматском, електронском и централизованом разменом података између укључених носилаца јавних овлашћења, могла би се евидентирати чињеница да на уделу, односно акцијама постоји заједничка својина супружника. На такав начин, приказана несагласност одредаба породичног и компанијског права, а тиме и проблематика која је кроз овај рад приказана само површно и чији ће стварни домети да се осете тек у годинама које следе, била би превазиђена. Чињеница која је од значаја за супружнике, привредно друштво, његове чланове и трећа лица, била би јавно доступна, а то би допринело правној сигурности, јер, како З. Јелинић истиче у свом раду, имајући у виду садашњи правни режим и праксу, делује као да потенцијалним инвеститорима у привредна друштва, односно стичаоцима удела и акција, не преостаје ништа

²⁹ Како истиче Д. Храбар, 196 предлог Обитељског закона у Републици Хрватској из 2017. године садржао је одредбу сходно којој брачну стечевину чине и „*йословни уајели и дионице шїрїовачких друшїтава које су брачни друїови сїекли рагом за вријеме шїрајања брачне заједнице или йойїечу из шїе имовине*“, с тим што таква допуна Обитељског закона Републике Хрватске до дана писања овог рада није усвојена. Када је у питању Република Словенија, закон који уређује привредна друштва садржи изричиту одредбу о томе да се удео у привредном друштву које има правну форму друштва с ограниченом одговорношћу може поделити у оквиру деобе брачне стечевине (Г. Дугар, 2014, 209).

³⁰ Према ЗПД, члан привредног друштва може бити физичко и правно лице, а изложена проблематика се односи само на ситуације које подразумевају чланство физичког лица, јер се у супротном неће појавити проблем заједничке имовине супружника.

³¹ У смислу овог предлога, супружници и ванбрачни партнери не могу бити изједначени, тј. овакав начин провере се може односити само на супружнике, а не и на ванбрачне партнере.

друго него да провере брачни статус и начин стицања тих права од стране преносилаца у време њиховог настанка³².

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Списак литературе

- Мирко Васиљевић, *Компанијско право и право привредних друштва*, Београд, 2012;
- Марија Драшкић, *Породично право и права деце*, Београд, 2015;
- Грегор Дугар, „Podjetniško premoženje kot skupno premoženje zakoncev“, *Правни лексикон*, 2015, 55–79;
- Грегор Дугар, „Division of an equity stake in a company due to division of common property of the spouses“, *Зборник Правног факултета у Загребу*, број 2/2014, 199–223;
- Дејан Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд, 2014;
- Мирела Чокић Џинић и Едиса Софтић, „Нотаријат у праву привредних друштва Босне и Херцеговине и његова компарација са нотаријатом земаља германског подручја“, *Сирани правни животи*, број 3/2019, 119–137;
- Дубравка Храбар, „Пријепори о судској надлежности и пословним удјелима у свјетлу брачне стечевине“, *Зборник Правног факултета у Загребу*, број 1-2/2022, 189–211;
- Тина Јакупак, „Пословни удјел(и) и брачна стечевина кроз праксу трговачких судова“, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, број 2/2021, 559–578;
- Звонимир Јелинић, „Брачна стечевина у контексту Закона о трговачким друштвима“, *Имовинскоправни аспекти развода брака: хрватски, европски и међународни контексти*, 2011, 121–137;
- Ненад Јевтић, „Удео у привредном друштву као заједничка имовина супружника“, *Адвокатска Канцеларија*, број 42, 2018;
- Гордана Ковачек-Станић, „Овлашћења јавног бележника у брачним/партнерским односима“, *Зборник Правног факултета Универзитета у Новом Саду*, број 2/2012, 87–101;
- Гордана Ковачек-Станић, *Породично право: партнерско, деце и старатељско*, Нови Сад, 2014;
- Амела Хасић Имамовић, „Брачна стечевина у породичном законодавству у Босни и Херцеговини“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, број 21, 2011, 289–307.

Правни извори

- Породични закон (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 18/2005, 72/2011 и 6/2015);
Закон о Агенцији за привредне регистре (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 55/2004, 111/2009 и 99/2011);

³² З. Јелинић, 2011, 134.

- Закон о електронској управи (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 27/2018);
Закон о јавном бележништву (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014, 93/2014, 121/2014, 6/2015 и 106/2015);
Закон о основама својинскоправних односа (*Службени лист СФРЈ*, бр. 6/80, 36/90, *Службени лист СРЈ*, бр.29/96, *Службени њласник Републике Србије*, бр. 115/2005);
Закон о оверавању потписа, рукописа и преписа (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 93/2014, 22/2015, 87/2018);
Закон о поступку уписа у катастар непокретности и водова (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 41/2018, 95/2018, 31/2019 и 15/2020);
Закон о привредним друштвима (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021);
Закон о промету непокретности (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 93/2014, 121/2014 и 6/2015);
Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 99/2011, 83/2014, 31/2019 и 105/2021);
Правилник о вођењу посебне централизоване евиденције о уговорима о промету непокретности који су сачињени у облику јавнобележничког записа и уговорима о промету непокретности који су закључени у облику јавнобележнички потврђене (solemnizоване) исправе (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 105/2020);
Правилник о садржини Регистра привредних субјеката и документацији потребној за регистрацију (*Службени њласник Републике Србије*, бр. 42/2016);
Породични закон (*Службени лист РЦГ*, бр. 1/2007 и *Службени лист ЦГ*, бр. 53/2016 и 76/2020);
Закон о привредним друштвима (*Службени лист ЦГ*, бр. 65/2020 и 146/2021).
Списак судских одлука
Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије Рев 1549/2021 од 22.4.2021. године;
Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије Рев 200/2014 од 29.12.2015. године;
Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 3662/2019 од 3.10.2019. године;
Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Гж 249/2016 од 9.12.2016. године;
Пресуда Врховног суда Црне Горе 711/2013 од 1.10.2015. године;
Пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине 65 0 П 039576 16 Рев од 1.11.2016. године.

Jelena Z. Plamenac
University of Belgrade
Faculty of Law Belgrade
jelena.plamenac@vp.rs
ORCID ID: 0009-0004-0322-922X

The Importance of Determining the Existence of Marriage While Acquiring Share in the Company

Abstract: *The main subject of this paper is analysis how digitalization can contribute in resolving legal concerns which were observed in practice and which are related to the fact that a share in the company is the object of common property of spouses. There are shown the main provisions of family law in Republic of Serbia, in order to approach the meaning of common property of spouses, as well as material and procedural provisions related to the company law in Republic of Serbia, regulations on registration of companies, data and documents which are of importance for the companies and which are the object of registration. Goal is to show that checking of fact is natural person who is achieving the share in the company married while undertaking legal actions in order to achieve that share, as well as automatic, electronic recording and centralized exchange of these data between public notaries and other public authorities in that process, in the future, can greater legal security in Republic of Serbia and in the neighborhood states – Montenegro, Croatia, Slovenia and Bosnia and Herzegovina.*

Keywords: *marriage, common property of the spouses, division of common property of the spouses, company, share in the company.*

Датум пријема рада: 05.04.2023.

Датум достављања коначне верзије рада: 11.05.2023.

Датум прихватања рада: 23.06.2023.